

Е. Ю. ШЕВЧЕНКО (Харківська національна академія міського господарства)

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА ПРИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЄКТІВ МУНІЦИПАЛЬНОГО РІВНЯ В СФЕРІ ВОДОПОСТАЧАННЯ ТА ВОДОВІДВЕДЕННЯ

У статті запропоновано підходи щодо оцінки ефективності застосування механізмів державно-приватного партнерства при реалізації проєктів муніципального рівня в сфері водопостачання та водовідведення, визначено управлінські дії щодо зростання ефективності застосування представленого механізму.

Ключові слова: механізм державно-приватного партнерства, муніципальні проєкти, підприємства водопостачання та водовідведення, інтегральний критерій ефективності

Системи водопостачання і водовідведення, безумовно, відносяться до галузі житлово-комунального господарства, і є його найважливішими підгалузями, що забезпечують життєдіяльність населених пунктів України і країни, які суттєво впливають на соціальні і економічні аспекти розвитку.

Представленій інфраструктурі властиві високий рівень зношеності основних фондів, суперечність функцій, висока міра виникнення різних загроз. При цьому потрібно відзначити, що під зношеністю основних фондів, потрібно розуміти не лише фізичний знос, а також і моральний.

Очевидна причина високої зношеності мереж – надмірне використання в колишньому СРСР металевих труб, не захищених надійною гідроізоляцією. Сталеві труби унаслідок корозії і карбонатних відкладень швидко виходять з використання. Як правило, їх запасу міцності не вистачає на 20 років експлуатації. З кожним роком протяжність водопровідних і каналізаційних мереж, що підлягають заміні, зростає. Наслідок цього – зростаючі втрати води і необхідність багаточисельних дорогих ремонтів. Все це важким тягарем лягає на економіку. Середній рівень зносу мереж житлово-комунального господарства складає близько 60%. У окремих регіонах знос водопровідних і каналізаційних мереж досягає 80%. Про необхідність реформування житлово-комунального господарства мова ведеться впродовж тривалого періоду. Спроби реформ зводилися в основному до виділення відповідних засобів на ремонтні роботи.

Слід зазначити, що виробнича потужність каналізаційних очисних споруд практично удвічі менше потужності всіх централізованих водопроводів. Це обумовлює ще інтенсивніше забруднення джерел водопостачання. Впро-

довж останніх років практично повністю зупинилося введення в експлуатацію і будівництво нових потужностей каналізаційних очисних споруд, що викликає занепокоєння за подальшу долю централізованого водопостачання України.

У цьому контексті важливого значення набуває впровадження механізмів державно-приватного партнерства при реалізації проєктів муніципального рівня в сфері водопостачання та водовідведення та оцінка ефективності їх застосування.

Оцінка ефективності застосування механізмів державно-приватного партнерства при реалізації проєктів муніципального рівня в сфері водопостачання та водовідведення здійснюється на основі запропонованих етапів:

1. Формування інформаційно-аналітичного забезпечення, що включає показники фінансового стану підприємств водопостачання та водовідведення, інформація про технічний стан та використані технології, стан та напрями використання нормативно-правового забезпечення та ін. Важливість повного й достовірного інформаційно-аналітичного забезпечення дозволяє провести результативне дослідження щодо формування й реалізації проєктів державно-приватного партнерства й розробити й здійснити управлінські рішення на підприємствах водопостачання та водовідведення на муніципальному рівні.

2. Визначення групи зацікавлених осіб, що впливають на формування й реалізацію проєктів державно-приватного партнерства на підприємствах водопостачання та водовідведення. Причому особливу увагу слід приділити напрямам та особливостям взаємодії приватного й державного партнерів, а також враховувати вплив інших зацікавлених осіб.

3. Характеристика показників, що визначають ефективність і результативність взаємодії із зацікавленими особами для розвитку державно-приватного партнерства шляхом формування й використання організаційно-економічного механізму державно-приватного партнерства при реалізації проектів інфраструктури муніципального рівня. У цьому контексті слід вказати на індекс розвитку зовнішнього інформаційного середовища, який для збільшення результативності реалізації проектів державно-приватного партнерства повинен перевищувати одиницю, що свідчить про позитивний вплив зовнішнього середовища. Для оцінки ефективності застосування механізмів державно-приватного партнерства характеризується загальний коефіцієнт рівня взаємодії із зацікавленими особами. Перевищення значення представленого показника одиниці свідчить про високу результативність взаємодії із зацікавленими особами у рамках формування й реалізації проектів державно-приватного партнерства.

4. Визначення узагальнюючого критерію розвитку державно-приватного партнерства на основі відповідного показника - коефіцієнту розвитку державно-приватного партнерства на підприємствах водопостачання та водовідведення, зростання якого свідчить про збільшення результативності від реалізації державно-приватного партнерства. Більш того, якщо представлений показник протягом декількох періодів перевищує одиницю, то це свідчить про розвиток державно-приватного партнерства в рамках відповідного механізму. Коефіцієнт розвитку державно-приватного партнерства на підприємствах водопостачання та водовідведення є важливим показником, на основі якого приймаються рішення щодо впровадження й реалізації державно-приватного партнерства на підприємствах водопостачання та водовідведення на муніципальному рівні.

5. Для забезпечення результативності реалізації механізмів державно-приватного партнерства на підприємствах водопостачання та водовідведення, розробки управлінських рішень, що забезпечать високий рівень ефективності, визначається загальний коефіцієнт управління взаємодією зацікавлених осіб із підприємствами водопостачання та водовідведення, який повинен перевищувати одиницю, що свідчить про розвиток державно-приватного партнерства, враховуючи особливості взаємодії із зацікавленими особами. Крім того, у рамках організаційно-економічний механізм державно-приватного партнерства при реалізації проектів

інфраструктури муніципального рівня на підприємствах водопостачання та водовідведення цей показник відграє важливе значення, оскільки на його основі приймаються управлінські рішення щодо подальшої реалізації цього механізму або повернення на початкові етапі його впровадження, що забезпечує зворотній зв'язок й можливості реагування на негативні явища та диспропорції.

6. Характеристика та оцінка ризиків від реалізації проектів державно-приватного партнерства на підприємствах водопостачання та водовідведення. Представлена оцінка здійснюється на основі запропонованої методики оцінки відповідних ризиків із визначенням інтегрального критерію оцінки ризиків при реалізації проектів державно-приватного партнерства через систему критерії, що його формують:

- рівень технологічних ризиків;
- рівень організаційних ризиків;
- рівень фінансових ризиків;
- рівень ризику функціонування державних інституцій;
- рівень ризику функціонування приватного партнера;
- рівень ризику функціонування інших зацікавлених осіб;
- рівень соціально-орієнтованих ризиків;
- рівень екологічних ризиків.

Слід вказати, що чим більше значення інтегрального критерію оцінки ризиків при реалізації проектів державно-приватного партнерства на підприємствах водопостачання та водовідведення на муніципальному рівні, тим більше рівень ризикованості реалізації проектів державно-приватного партнерства. Навпаки, зниження представленого інтегрального критерію свідчить про скорочення рівня ризиків від реалізації проектів державно-приватного партнерства і впровадження відповідних механізмів. Інтегральний критерій оцінки ризиків при реалізації проектів державно-приватного партнерства на підприємствах водопостачання та водовідведення на муніципальному рівні є важливим показником при здійсненні оцінки результативності й ефективності застосування механізмів державно-приватного партнерства при реалізації проектів муніципального рівня в сфері водопостачання та водовідведення, оскільки враховує напрями виникнення можливих ризиків і забезпечить реагування на відповідні загрози.

7. Визначення узагальнюючого показника – інтегрального критерію оцінки ефективності застосування механізмів державно-приватного партнерства при реалізації проектів муніципа-

льного рівня в сфері водопостачання та водовідведення (*Iзмдпн*). Цей показник визначається наступним чином:

$$Iзмдпн = 3K_{у\text{в\text{з}o}} \times (1 - Iор), \quad (1)$$

де $3K_{у\text{в\text{з}o}}$ - загальний коефіцієнт управління взаємодією зацікавлених осіб із підприємствами водопостачання та водовідведення

Iор - інтегральний критерій оцінки ризиків при реалізації проектів державно-приватного партнерства на підприємствах водопостачання та водовідведення на муніципальному рівні.

Значення інтегрального критерію оцінки ефективності застосування механізмів державно-приватного партнерства при реалізації проектів муніципального рівня в сфері водопостачання та водовідведення свідчить про результативність застосування механізмів державно-приватного партнерства, оскільки враховує вплив зовнішнього середовища, рівень та взаємодії із зацікавленими особами, напрями та особливості формування й реалізації проектів державно-приватного партнерства, ризики, які виникають у результаті впровадження проектів державно-приватного партнерства на підприємствах водопостачання та водовідведення на муніципальному рівні. Про ефективність впровадження механізмів державно-приватного партнерства при реалізації проектів муніципального рівня в сфері водопостачання та водовідведення можна стверджувати, коли інтегральний критерій перевищує одиницю.

Використання інтегрального критерію оцінки ефективності застосування механізмів державно-приватного партнерства при реалізації проектів муніципального рівня в сфері водопостачання та водовідведення дозволяє створити кількісне підґрунтя для прийняття управлінських рішень щодо впровадження й реалізації проектів державно-приватного партнерства й застосування відповідних механізмів.

Отже, у результаті дослідження встановлено, що на підприємстві водопостачання та водовідведення у результаті опитування експертів визначено загальний коефіцієнт управління взаємодією зацікавлених осіб із підприємствами водопостачання та водовідведення. Кількісні параметри цього показника свідчать про низький рівень управління взаємодією зацікавлених осіб із підприємствами водопостачання та водовідведення, які беруть участь при реалізації проектів державно-приватного партнерства. При цьому всі показники, що формують загальний коефіцієнт управління взаємодією зацікавлених осіб із підприємствами водопостачан-

ня та водовідведення мають низькі значення. Зокрема, значення індексу розвитку зовнішнього інформаційного середовища вказує на його негативний вплив на функціонування підприємств водопостачання та водовідведення при реалізації проектів державно-приватного партнерства. Загальний коефіцієнт рівня взаємодії із зацікавленими особами свідчить про низький рівень взаємовідносин між партнерами по реалізації проектів державно-приватного партнерства, про виникнення відповідних диспропорцій та дисбалансів, що виникають між зацікавленими особами та ін. Коефіцієнт розвитку державно-приватного партнерства на підприємствах водопостачання та водовідведення вказує на відсутність тенденцій розвитку державно-приватного партнерства на підприємстві водопостачання та водовідведення, на відповідні негативні процеси, що відбуваються в цій сфері. У цілому, значення загального коефіцієнту управління взаємодією зацікавлених осіб із підприємствами водопостачання та водовідведення свідчить про низький рівень заінтересованості зацікавлених осіб при реалізації проектів державно-приватного партнерства, про відсутність тенденцій розвитку щодо їх впровадження й використання, про нарощування дисбалансів і диспропорцій в сфері реалізації проектів державно-приватного партнерства та ін.

Як вже було встановлено, інший компонент узагальнюючого показника - інтегральний критерій оцінки ризиків при реалізації проектів державно-приватного партнерства на підприємствах водопостачання та водовідведення на муніципальному рівні має значення 0,536, яке свідчить про високий рівень ризикованості реалізації проектів державно-приватного партнерства на представлених підприємствах.

У результаті дослідження встановлено, що інтегральний критерій оцінки ефективності застосування механізмів державно-приватного партнерства при реалізації проектів муніципального рівня в сфері водопостачання та водовідведення має низьке значення. Це свідчить про низьку ефективність застосування механізмів державно-приватного партнерства на представлених підприємствах, що потребує здійснення відповідних управлінських дій:

зміцнення фінансового та технічного стану підприємств водопостачання та водовідведення, що забезпечить зростання їх інвестиційної привабливості;

застосування й розвиток систем інформаційного захисту, які використовуються для фо-

рмування й реалізації організаційно-економічного механізму державно-приватного партнерства при реалізації проектів інфраструктури муніципального рівня;

формування й використання інструментарію інформаційного захисту, при розробки організаційно-економічного механізму державно-приватного партнерства при реалізації проектів інфраструктури муніципального рівня;

створення можливостей своєчасного реагування на зовнішні негативні тенденції, які впливають на функціонування підприємств водопостачання та водовідведення на муніципальному рівні;

гармонізація та підвищення взаємодії між державними і приватними партнерами та іншими зацікавленими особами в сфері реалізації проектів державно-приватного партнерства;

підвищення якості наданих послуг з водопостачання та водовідведення;

розробка пропозицій щодо удосконалення нормативно-правового забезпечення реалізації проектів державно-приватного партнерства на підприємствах водопостачання та водовідведення на муніципальному рівні;

застосування комбінованої корпоративної моделі управління рівнем взаємодії із зацікавленими особами й вирішення відповідного комплексу проблем;

зростання загального коефіцієнту управління взаємодією зацікавлених осіб із підприємствами водопостачання та водовідведення і підвищення його значення одиниці на основі відповідного збільшення результативності взаємодії із зацікавленими особами, гармонізація їх інтересів, формування сприятливого інформаційного середовища, активізація реалізації проектів державно-приватного партнерства;

широке використання різних форм фінансування проектів державно-приватного партнерства. Зокрема, застосування муніципальних позик, кошти державних цільових програм, кредити міжнародних фінансових інституцій, гранти та ін.;

застосування сучасних інструментів реалізації проектів державно-приватного партнерства: фінансовий лізинг, інфраструктурні облігації, облігації державно-приватного партнерства, об'єднання державного та приватного партнерів у виглядів консорціумів, створення та використання спільних фондів за участю державного і приватного партнерів, створення кластерів державних корпорацій, концесійні програми та ін.;

забезпечення моніторингу реалізації програм державно-приватного партнерства на підприємствах водопостачання та водовідведення на муніципальному рівні, в тому числі із використанням сучасних технологій та систем: білінгві системи, геоінформаційні технології, корпоративні мережі комунікацій, автоматизовані інформаційні системи;

визначення можливостей застосування грінфілд проектів (greenfield projects), які можуть бути реалізовані в рамках організаційно-економічного механізму державно-приватного партнерства при реалізації проектів інфраструктури муніципального рівня на підприємствах водопостачання та водовідведення;

застосування сучасного досвіду реалізації державно-приватного партнерства в інших країнах;

розробка й впровадження організаційно-економічного механізму державно-приватного партнерства при реалізації проектів інфраструктури муніципального рівня на підприємствах водопостачання та водовідведення;

визначення інтегрального критерію оцінки ризиків при реалізації проектів державно-приватного партнерства на підприємствах водопостачання та водовідведення на муніципальному рівні через оцінку технологічних, організаційних ризиків, ризиків, пов'язаних із фінансовим станом об'єкта, де реалізуються проекти державно-приватного партнерства, ризиків, які виникають у процесі функціонування державних інституцій, ризиків, які виникають у процесі функціонування приватного партнера, ризиків, які виникають у процесі взаємодії з іншими зацікавленими особами, соціально-орієнтовані та екологічні ризики;

характеристика інтегрального критерію оцінки ефективності застосування механізмів державно-приватного партнерства при реалізації проектів муніципального рівня в сфері водопостачання та водовідведення, на основі якого приймаються відповідні управлінські рішення спрямовані на зростання загального коефіцієнту управління взаємодією зацікавлених осіб із підприємствами водопостачання та водовідведення із урахуванням напрямів та особливостей формування й реалізації проектів державно-приватного партнерства та інтегрального критерію оцінки ризиків при реалізації проектів державно-приватного партнерства на підприємствах водопостачання та водовідведення на муніципальному рівні.

Надійшла до редколегії 30.05.2012.

Прийнята до друку 19.06.2012.

Э. Ю. ШЕВЧЕНКО

ОЦЕНКА ЭФФЕКТИВНОСТИ ПРИМЕНЕНИЯ МЕХАНИЗМОВ ГОСУДАРСТВЕННО-ЧАСТНОГО ПАРТНЕРСТВА ПРИ РЕАЛИЗАЦИИ ПРОЕКТОВ МУНИЦИПАЛЬНОГО УРОВНЯ В СФЕРЕ ВОДОСНАБЖЕНИЯ И ВОДООТВЕДЕНИЯ

В статье предложены подходы к оценке эффективности применения механизмов государственно-частного партнерства при реализации проектов муниципального уровня в сфере водоснабжения и водоотведения, определены управленческие действия по повышению эффективности применения представленного механизма.

Ключевые слова: механизм государственно-частного партнерства, муниципальные проекты, предприятия водоснабжения и водоотведения, интегральный критерий эффективности

E. Yu. SHEVCHENKO

ESTIMATION OF APPLICATION EFFICIENCY OF MECHANISMS OF STATE-PRIVATE PARTNERSHIP IN REALIZATION OF MUNICIPAL LEVEL PROJECTS IN THE SPHERE OF WATER SUPPLY AND SEWAGE

In the article the author suggests the approaches to estimation of application efficiency of mechanisms of state-private partnership in realization of municipal level projects in the sphere of water supply and sewage; some management actions on improving the application efficiency of the mechanism suggested are determined.

Keywords: mechanism of state-private partnership, municipal projects, enterprises of water supply and sewage, integral efficiency criterion